

EVOLUCIÓ DELS SISTEMES URBANS A CATALUNYA. 1996-2001

Josep Roca Cladera i Montserrat Moix Bergadà, del Centre de Política del Sól
i Valoracions de la Universitat Politècnica de Catalunya

L'estudi realitza el seguiment¹ de l'evolució per comarques i per municipis de tot Catalunya els principals aspectes que incideixen en la distribució espacial de la població, la mobilitat deguda al treball en el sistema català de ciutats durant el quinquenni 1996-2001 i, principalment, dur a terme la delimitació dels **sistemes urbans** de Catalunya a partir dels desplaçaments del municipi de residència al municipi de treball, per poder avaluar la seva evolució.

A partir de les dades del Cens de 2001 s'ha realitzat la comparació de l'evolució durant el període 1996-2001, posant rellevància als factors cabdals en l'estructuració del territori com són la població; l'ocupació i l'evolució de la mobilitat en quant a desplaçaments fora del municipi; les distàncies recorregudes i el sistema de transport públic o privat emprat.

Els indicadors d'ocupació utilitzats i la delimitació dels sistemes urbans s'han elaborat a partir de les dades de mobilitat per motius de treball extretes del Cens de 2001 (i per a l'any 1996, del Padró). Totes les dades han estat facilitades per l'Institut d'Estadística de Catalunya².

Metodologia de delimitació dels Sistemes Urbans

La metodologia desenvolupada per a la delimitació dels *Sistemes Urbans* parteix dels desplaçaments que originen la relació *residència-treball*³. Concretament, s'han definit els sistemes urbans com aquells municipis que tenen una relació entre els seus mercats residencial i de treball que superen un determinat llindar.

Aquesta metodologia, desenvolupada a partir de l'experiència de més de cinquanta anys de reflexió i pràctica nord-americana en la detecció i anàlisi de les SMA⁴, consisteix en considerar part d'un sistema urbà superior aquelles entitats administrativo-territorials que envien més d'una determinada proporció⁵ de la seva població ocupada resident (POR) al municipi de capçalera, és a dir, a l'atractor que determina l'existència del sistema urbà. Amb la característica que aquesta adscripció es realitza de forma iterativa⁶, el qual permet abastar (al menys parcialment) la complexitat real del procés urbà.

Principals resultats obtinguts

• Població i llocs de treball

En el període 1996-2001 es produeix un increment moderat de la població front a l'increment important de l'ocupació. **Barcelona-ciutat perd població relativa d'igual manera que la seva zona d'influència més immediata, en canvi la seva Regió Metropolitana segueix la tendència general de guanyar-ne.** La concentració dels creixements més importants es situen a la regió de Barcelona, tot i que el nucli central perd pes (figura núm. 1); també hi ha creixement al voltant de les altres ciutats grans, al llarg de la costa i en enclavaments dels Pirineus com la Cerdanya i la Vall d'Aran. La Catalunya interior i prepirenaica, i les Terres de l'Ebre són les zones on més pèrdues es produeixen i, bàsicament, corresponen a municipis de poc pes demogràfic.

¹ Aquest treball és l'actualització de l'article l'"Evolució de l'estructura urbana de Catalunya, 1991-1996" publicat a *Nota d'Economia*, núm. 64

² Excepte les distàncies entre municipis que les ha facilitat l'empresa MCRIT.

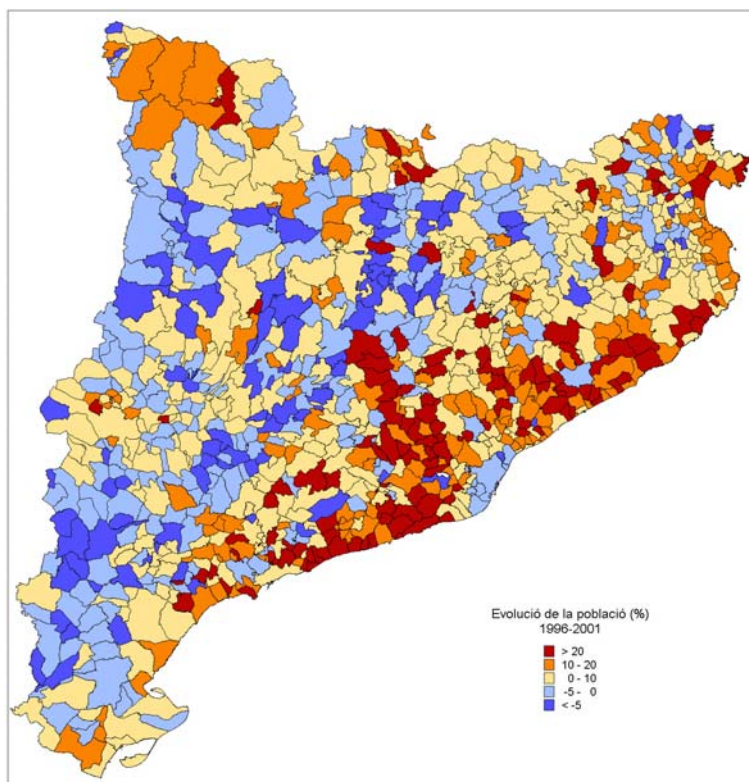
³ El perquè s'escolleix una concreta *funció urbana*, la relativa a la relació o flux residència-treball, cal trobar-lo en motius de simplicitat del model d'anàlisi urbana i territorial. Avui en dia encara aquesta funció es l'element més important que defineix i determina el fet urbà. En la mesura, no obstant, en que altres funcions vinguin, progressivament, a desenvolupar un rol de similar significació serà necessari superar l'estreta perspectiva de la mobilitat residència-treball, i passar a algun tipus d'anàlisi multicriterial.

⁴ *Statistical Metropolitan Areas*, segons la definició del Bureau of the Census de 1991.

⁵ Un 15% en el model que aquí es presenta.

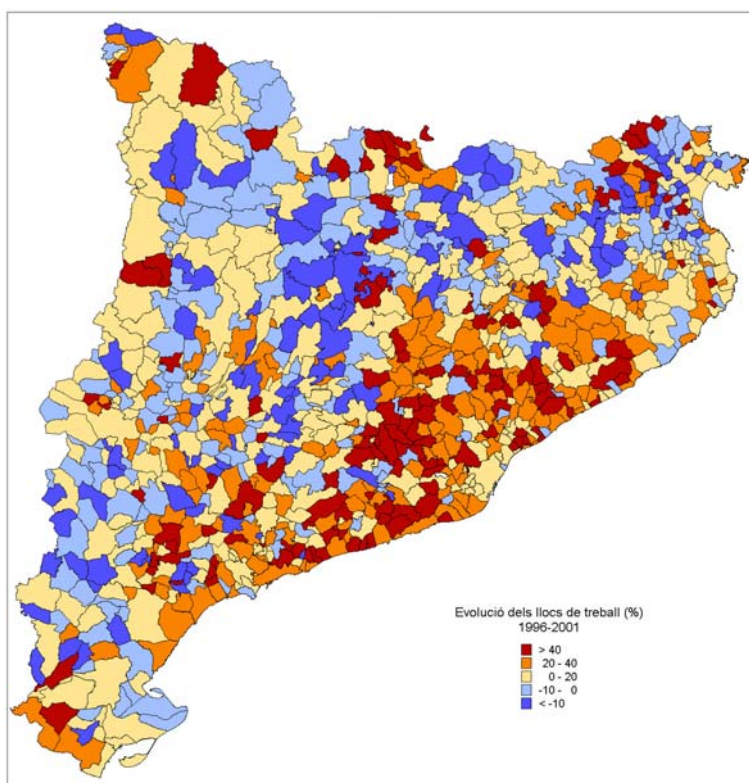
⁶ La metodologia desenvolupada pel CPSV, a diferència de la relativa a les SMA, no limita a quatre les iteracions, sinó que deixa continuar l'algorisme d'agregació fins a esgotar-se els municipis incorporats a l'àmbit de referència, amb la simple condició de la contigüitat del sistema resultant. Aquesta forma de procedir té evidents avantatges respecte al sistema de les SMA, especialment permet erradicar de forma definitiva l'efecte distorsionador que l'arbitrària grandària del nucli de capçalera té en el resultat final de l'agregació. Per a una presentació dels resultats de la metodologia americana pura de delimitació metropolitana vegi's J. ROCA, E. DIAZ & J. CLUSA (1997), CPSV (1998c), i J. CLUSA & J. ROCA (1997).

Figura núm. 1: Evolució de la població dels municipis, 1996-2001

L'increment de l'ocupació és molt acusat en el quinquenni analitzat, contràriament al que succeí en el període anterior (1991-1996). A nivell de Catalunya es produeix un augment de més de 610.000 de persones ocupades, representant un 27,69% respecte al 1996, mentre que els llocs de treball creixen en un 19,26%⁷.

Figura núm.2: Evolució dels llocs de treball dels municipis, 1996-2001

⁷ En els llocs de treball no s'han comptabilitzat els de les persones que treballen a diversos municipis ni els llocs ocupats pels treballadors que provenen d'altres comunitats d'Espanya o de l'estranger, aquest fet provoca una diferència significativa entre persones ocupades i llocs de treball localitzat.

A nivell comarcal, el **Barcelonès**, amb 121.422 llocs, el **Vallès Occidental**, amb 61.088, i el **Baix Llobregat**, amb 59.689, **augmenten amb més de 50.000 llocs de treball**, tot i que les comarques que tenen una **evolució relativa més forta són el Baix Penedès (36,95%), el Garraf (33,74%) i la Conca de Barberà (30,61%)**.

A nivell municipal l'**evolució més important de llocs de treball es produeix, de manera anàloga a la població, a la Regió Metropolitana de Barcelona** on s'aglutinen els creixements més significatius (figura núm. 2). Són les **ciutats grans**⁸ que obtenen més llocs de treball i **Sant Cugat del Vallès incrementa en més de la meitat els llocs** (9.365 llocs, un 52,84% d'augment). Dels municipis de més de 25.000 habitants, només Sant Adrià de Besòs perd 630 llocs, un 5,65% del total. Roda de Ter és el municipi que perd més llocs: 719 (34%).

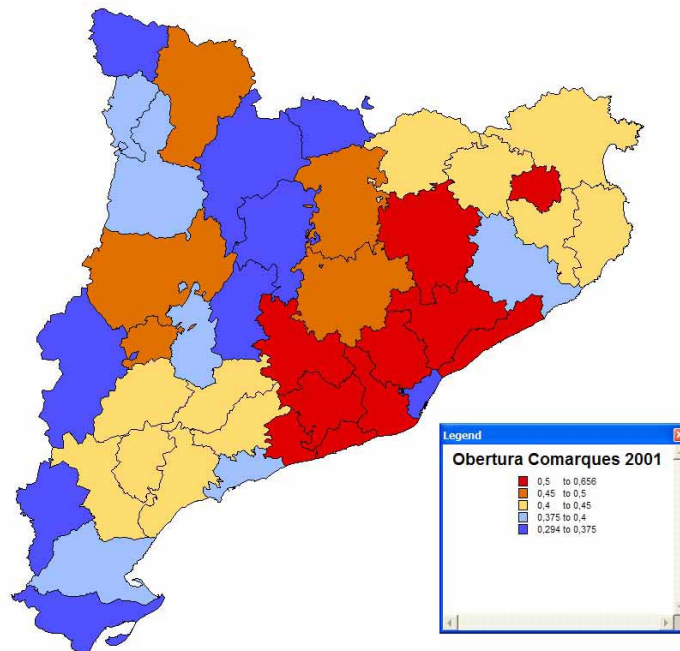
- **Mobilitat obligada residència-treball**

La principal conclusió de l'estudi, pel que fa a la mobilitat obligada residència/treball, és l'increment significatiu de l'obertura⁹ dels mercats de treball municipals arreu del Principat. Entre 1996 i 2001 l'obertura ha augmentat, a tot Catalunya, passant **del 42,41%, l'any 1996, al 45,66%, el 2001**. Aquest increment ha sigut menys acusat a la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB), amb un 2,26 punts percentuals, que a la resta de Catalunya (5,26 punts percentuals), tendint a igualar-se la major mobilitat que experimentaven els municipis metropolitans respecte a la resta de demarcacions territorials. En l'actualitat (2001), un 47,27% treballa fora del municipi de residència a la RMB front a un 42,01%, a la resta de Catalunya.

Per comarques **les més obertes (figura núm. 3) són les comarques metropolitanes de Barcelona. Ara bé d'altres comarques denoten nivells també molt elevats d'obertura, com ara Osona, Anoia o Pla de l'estany, entre d'altres.**

Les comarques que han experimentat un **increment més acusat de l'obertura dels mercats de treball municipals han sigut les de ponent (figura núm. 4), a més de l'Alt Camp, el Ripollès i, en general, la Catalunya Central**. En canvi, les comarques amb un increment més moderat han sigut aquelles que ja gaudien d'una elevada obertura de bon inici.

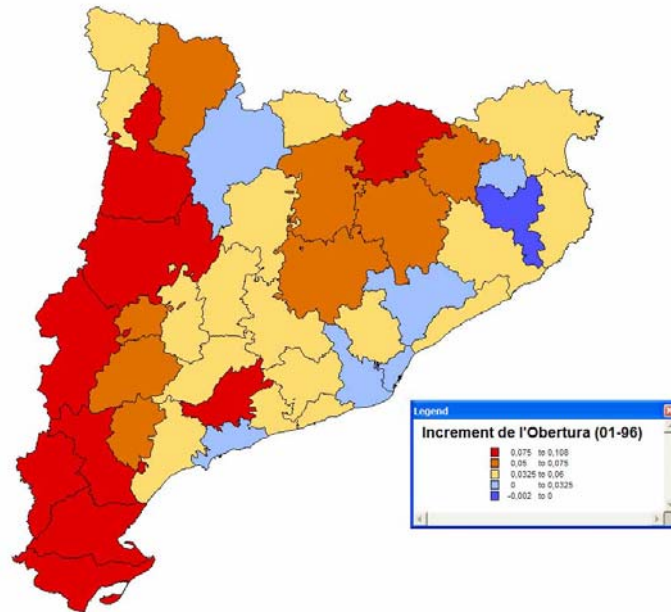
Figura núm. 3 : Obertura dels mercats municipals per Comarques (2001)

⁸ Els municipis que augmenten amb més de 5.000 llocs de treball són: Barcelona, Terrassa, Tarragona, Mataró, Sant Cugat del Vallès, Sabadell, Girona, el Prat de Llobregat, Badalona, Granollers, Rubí, Lleida, l'Hospitalet de Llobregat, Martorell i Reus.

⁹ S'entén per obertura dels mercats de treball el percentatge d'ocupats que treballen en un municipi diferent del de residència. En sentit contrari l'autocontenció representa la proporció d'ocupats que tenen en lloc de treball en el mateix municipi de residència.

Figura núm.4: Variació de l'obertura per Comarques (1996-2001)

Pel que fa als municipis, la figures adjuntes, núm. 5 i núm. 6, mostren l'obertura dels mercats de treball l'any 2001, així com l'evolució 1996-2001, respectivament.

Figura núm. 5: Obertura dels mercats de treball Municipals (2001)

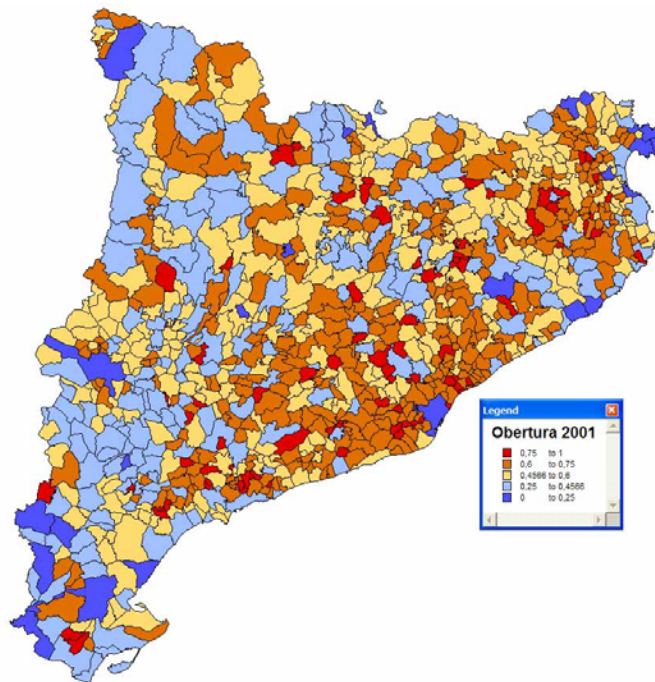
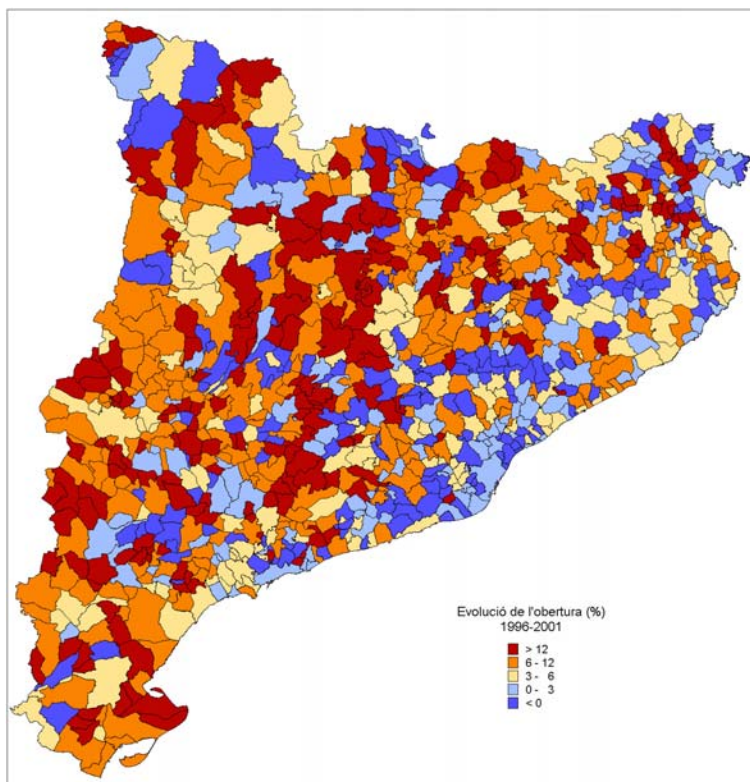

Figura núm. 6: Variació de l'obertura per municipis (1996-2001)

- **Sistemes urbans**

L'any 2001 es delimiten 34 sistemes urbans de més de 5.000 habitants, tres d'ells són de nova creació: les Borges Blanques, Flix i Arbúcies. Quatre desapareixen: Valls i Montblanc són arrossegats pel sistema urbà de Tarragona, la Bisbal d'Empordà pel sistema de Figueres i la Sènia deixa de formar sistema (figures núm.7 i núm.8).

Figura núm.7: Sistemes urbans superiors a 5.000 habitants el 2001

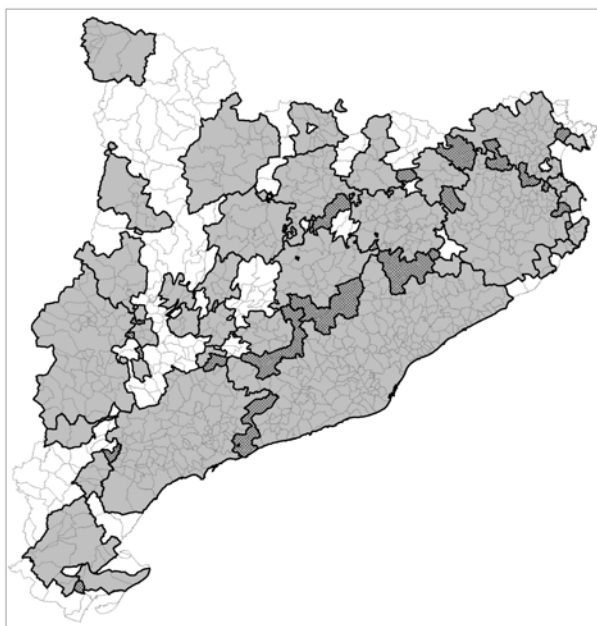
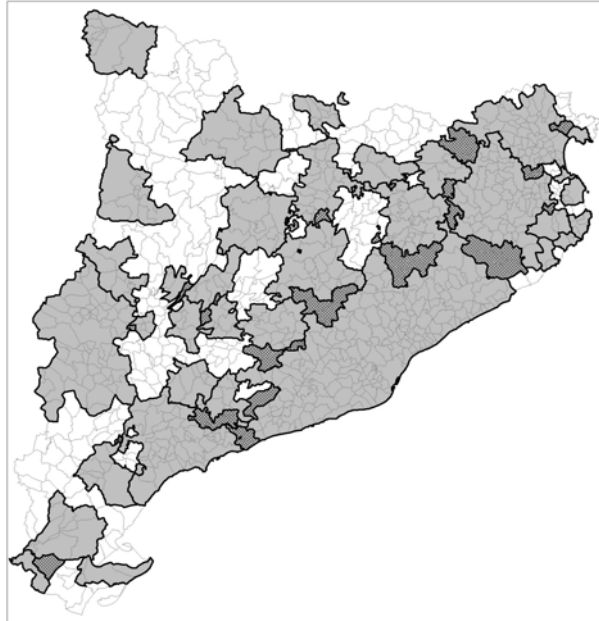

Figura núm. 8: Sistemes urbans superiors a 5.000 habitants el 1996

(En ombrejat apareixen els municipis amb doble o triple adscripció)

En general, **els sistemes urbans es mantenen bastant estables en la seva composició, amb l'estancament del de Barcelona (que només guanya 5 municipis, però amb un increment de 164.573 habitants), tot i que creixen en l'aspecte demogràfic i sobretot d'ocupació.** El sistema amb més alteracions és el de Tarragona, que incrementa notablement la seva grandària al guanyar 40 municipis més, fonamentalment a l'absorbir els sistemes de Valls, Montblanc i Falset. També cal destacar la tendència creixent (en quant a dimensions) dels sistemes de grandària mitjana. A la taula annexa hi ha un resum dels sistemes delimitats pels dos anys i la seva evolució.

Evolució dels Sistemes Urbans de més de 5.000 habitants, 1996-2001

Sistema	2001				1996				Evolució 1996-2001			
	Població	N. mun	POR	LTL	Població	N. mun	POR	LTL	Població	N. mun	POR	LTL
Barcelona	4.593.096	242	1.902.511	1.906.450	4.428.523	237	1.584.335	1.587.524	3,72%	5	20,08%	20,09%
Tarragona	388.229	112	155.523	154.531	318.139	72	114.800	111.073	22,03%	40	35,47%	39,13%
Girona	235.238	93	101.200	102.556	205.630	81	82.528	83.056	14,40%	12	22,63%	23,48%
Lleida	181.808	57	72.414	72.419	176.909	55	65.074	63.875	2,77%	2	11,28%	13,38%
Manresa	162.162	38	67.280	65.768	150.756	32	53.186	50.839	7,57%	6	26,50%	29,37%
Vic	128.697	50	55.893	56.133	117.581	42	47.866	46.191	9,45%	8	16,77%	21,52%
Igualada	70.504	22	30.785	30.312	69.163	22	25.984	25.428	1,94%		18,48%	19,21%
Figueres	64.652	59	24.849	23.618	64.138	56	24.522	23.164	0,80%	3	1,33%	1,96%
Tortosa	51.980	15	18.861	19.100	41.078	9	14.062	14.122	26,54%	6	34,13%	35,25%
Olot	44.888	16	19.640	18.857	41.755	14	16.661	16.278	7,50%	2	17,88%	15,84%
Berga	31.727	24	12.245	10.778	30.611	20	10.309	9.255	3,65%	4	18,78%	16,46%
Palafrugell	24.275	5	9.436	8.185	22.296	5	8.176	7.247	8,88%		15,41%	12,94%
Palamós	22.793	3	8.561	8.467	20.366	3	7.928	7.420	11,92%		7,98%	14,11%
Sant Feliu de Guíxols	21.726	2	8.208	6.542	20.222	2	7.446	5.543	7,44%		10,23%	18,02%
Amposta	21.448	4	8.168	7.663	20.505	4	7.248	6.858	4,60%		12,69%	11,74%
Mollerussa	20.391	11	8.376	8.856	15.194	7	5.730	6.273	34,20%	4	46,18%	41,18%
Ripoll	18.314	11	7.980	7.418	15.845	6	6.193	5.685	15,58%	5	28,86%	30,48%
Balaguer	18.173	7	6.917	5.985	16.831	6	5.976	5.018	7,97%	1	15,75%	19,27%
Seu d'Urgell (la)	16.766	15	5.697	6.028	14.397	12	5.434	4.484	16,45%	3	4,84%	34,43%
Roses	14.979	3	5.680	5.622	12.741	4	5.259	5.178	17,57%	-1	8,01%	8,57%
Tàrraga	14.443	3	6.071	6.017	15.709	10	6.129	5.664	-8,06%	-7	-0,95%	6,23%
Puigcerdà	13.322	13	5.617	5.627	9.077	10	3.641	3.315	46,77%	3	54,27%	69,74%
Móra d'Ebre	11.100	8	3.924	3.695	12.918	9	4.246	3.962	-14,07%	-1	-7,58%	-6,74%
Torroella de Montgrí	10.245	5	4.119	4.149	8.902	4	3.742	3.834	15,09%	1	10,07%	8,22%
Solsona	10.199	11	4.105	4.250	9.440	10	3.692	3.655	8,04%	1	11,19%	16,28%
Cervera	9.063	7	3.976	4.476	8.902	8	3.628	4.442	1,81%	-1	9,59%	0,77%
Vielha e Mijaran	7.938	9	3.617	3.759	7.130	9	3.138	3.138	11,33%		15,26%	19,79%
Escala (l')	7.800	4	2.852	2.903	5.779	2	2.254	2.214	34,97%	2	26,53%	31,12%
Tremp	6.684	6	2.426	2.457	6.970	7	2.534	2.464	-4,10%	-1	-4,26%	-0,28%
Agramunt	5.971	4	2.248	2.130	5.669	3	2.154	1.838	5,33%	1	4,36%	15,89%
Borges Blanques (les)	5.549	2	2.170	2.027					No formava sistema el 1996			
Guissona	5.517	8	2.509	2.988	5.274	8	2.076	2.387	4,61%		20,86%	25,18%
Flix	5.451	2	1.829	1.482					No formava sistema el 1996			
Arbúcies	5.393	2	2.344	2.609					No formava sistema el 1996			
Valls					34.443	22	12.330	12.495	Englobat al sistema de Tarragona el 2001			
Montblanc					12.586	9	4.402	3.950	Englobat al sistema de Tarragona el 2001			
Bisbal d'Empordà (la)					11.890	4	4.519	4.080	Englobat al sistema de Figueres el 2001			
Sènia (la)					5.771	2	2.040	2.172	No forma sistema el 2001			